

OSMAN PAŞA CAMİİ , TIRHALA (TRIKKALA)

CM 73

TE (92)

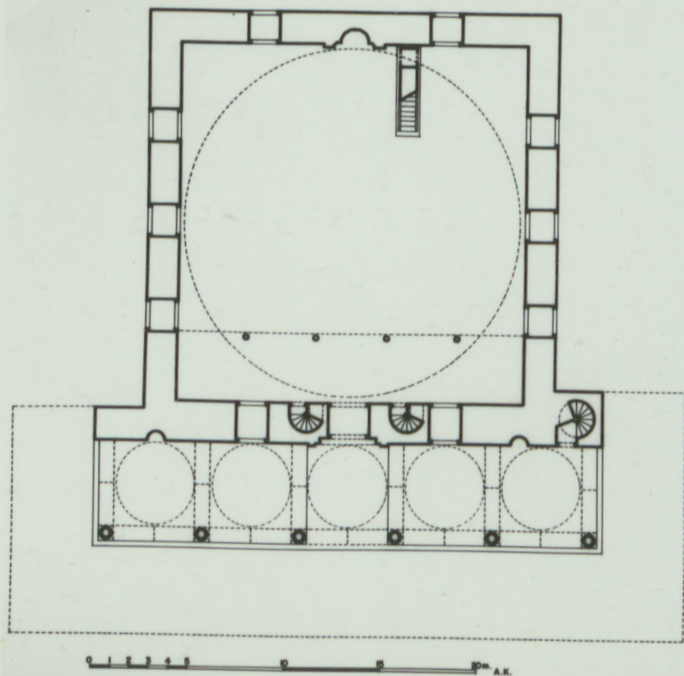
TM (92)

TP (1-79)

TE (1-82)

TM (1-57)

Tarihi = Evliya Çelebi. C. 8, §. 203.

(Not: Evliya: Kitabesi, tarihi. son par.)

OSMAN PAŞA CAMİ'İ , TIRHALA (TRIKKALA)

TE (82) "Terhalada Vezir Osman Paşa Camii". Meriç, s. 85.
(Bu cami, on nüshadan beşinde kayıtlı)

TM (53) "Camii şerifi Osman Paşa der Terhala". Meriç, s. 26.

Kubbe çapı 18.00 m. / Pendentif
Duvar kal. 165 sm. / taş, üç sıra tuğla katlı
Son cemaat y. ——— x ——— Beş göz. Altı sütun.
Dış revak yok.

SİNAN

TIRHALA'DA OSMANŞAH CAMİİ

BİB:

F. Babinger, "Moschee und Grabmal des Osman - Schâh zu
Trikkala, Ein Werk des Baumeisters Sinân", Praktika
tes Akademias Athenon IV (1929) 15-18

Mimarisi aynı yerde 310-325.

S. Eyice, "Yunanistan'da Türk Mimarî Eserleri, II" Türkiyat
Mecmuası XII (1955) 217, res. 15-16.

S. Eyice "Yunanistanda Unutulmuş Eski bir Türk Eseri", Belgelerle Türk
Tarîhi Dergisi, No.5 (1968), s. 67-73

BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ

REKTÖRLÜK

Terhalada şimdi, bir sultan-zâde olan,
Osman Şâh'ın camiiinden başka hiç bir eser
kalmamıştır.

Ekrem Halke Ayverdi, Osmanlı Mir'âri'sinde
celebi ve II. Sultan Murad Devri (İst. 1972)
S. 548.

BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ

REKTÖRLÜK

TRIKKALA, Earthquake recently. Damage apparent. Minaret. Greeks destroyed Turkish mosques, but now a minaret being re-erected as historic monument.

Colin Simpson, Greece, (New York 1969)
S. 328-9.

The town contains ten churches, several mosques (two in use).....

Handbook of Macedonia and Surrounding Territories (London 1916), S. 489.

1. Euliza
 3. Paugneville
 4. Handbook
 5. Syice 6
 - ~~7. ...~~
 8. Simpson
2. Bu hindele sinan dipil. Taz kude yoh.
7. Babin ger, Olandos

10
 9
 9
 8

 36

TRIKKALA

BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ

REKTÖRLÜK

The eye embraces the citadel, overturned
and rebuilt by every succeeding
conquerer; the groupes of trees,
encircling ten christian churches,
seven Turkish mosques

F. C. H. L. Pouqueville, Travels in
Epirus, Albania, Macedonia and
Thessaly, London, 1820, p. 103.

BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ

REKTÖRLÜK

Evela cümleden min. ^{nebli} selatin al. Osman olan
(sekiz aded camii cumamen güzi desî ve
mükemmel. ve mükellefi (Osman şah camii) dir
kim bir diyarda misli yokdur.) Alatiye
ve Mâgnisa ve Bursa ve İslimbolda var
kim (gerçi küçükdür ama gayet bina-i rüşen-
âbad ve müzeyyen ve mamur ve rüşen bina-i
cami delkürâ-i rana-i ibret nümâdır.) Bunda
olan âvize-i mastubat-ı mersa ve bunda olan
mihrab ve minâre ^{ber}deki tasannular ve bunda
olan şirinkârli. ^{ve gün-a gün} tasarruflar. vaki
ve. olmuşdur. . . . kim ehl-i vâsîfanın
medhinde kâser du. Elhasıl hüsn-ü tetâfetin
yrafet-i vâsîfanı hark-ı beyân gel ki
cevâhîr-i nesârdan arc cami pürenvârdur.

BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ

REKTÖRLÜK

Hakkta ki Sultân Süleyman Han camii'nin bina
iden (koca mimar Sinan İbn Abdülmenân
Ağa) bu camii Beytullahı bina idüb var
..... sarf idüb böyle
kârgir ... Bir mimar selef mühendis
itmemisdir.

..... kubbe ... çar küse divar üzre
vaki olub İslâm bolda güya Selimiye camiidir
kim icinde asla amud yokedir.
..... kubbe-i nilgün kenarlarında kandil
çarāğın demir parmaklı
varder. Kubbe keşuru gayet musannadır.
..... üzre tarihi budur:

Ve tapra sofasında alti aded sütun ibaret
..... üzre beş aded amudlardır kim
her biri kubbe-i ... tek mümâsildir ve haremî
beyaz mermer ile mefruş bir kâr mermer

BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ

REKTÖRLÜK

nakuş-î rehamdur. Etrafında amud
----- üzre ----- ile arasta ve medrese
----- hücreler ile ----- harem
----- . Ama bu caminin şhrin
içinden ceryan iden nehir.....
bir düz çemenzar ve lalezar yerde vaki
olub cümle imaret ve medrese ve mekteb
ve han ve hamam ve gayri asar binaları
cümle Osman şahin hayrat-ı kasanatlara
olub serapa asar binaları.....
nilgün ile mestur bir asar-ı mamuredir.

BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ

REKTÖRLÜK

TIRHALA - Evvela selis aded cami-i
cumanın güzidesi ve mükemmel ve mükellefi
(Osman Sah Camii) dir kim bir diyarda
misli yokdur. Alatiye ve Mağusa ve Prusa
ve İstanbulda var ki gerçi küçükdür
ama gayet bina-i rüşenâbad ve müzeyyen
ve mamur ve rüşen bina-i cami dil kü-
şa-i râna-i ibret nemâder. Burada
olan âvize ve bunda
olan mihrab ve minberdeki
ve bunda olan şirin
vaki olmuştur ki vâsif anen med-
kinde kesserdir. Elhasıl hüsnü letâfeti
gân zerafeti ve ve
cevahir neşar dan cami
Haleka ki Sultân Süleyman Han caminin
bina iden (Koca Mimar Sinan İbn
Abdülmennan Ağa) bu cami-i beytullahe

BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ

REKTÖRLÜK

bina idübe var maktüren sarf idübe
Atlas felekde böyle kârgir len bir
mimar selef mühen dis it me mis dir.

İla inkiraz olduran daim ola. (Pür
cami-i pürevâren kubbe-i minase) çar kuzey
divan üzre naki olub İstânbalda güya
Seli miye camidir kim içinde asla
amed menti halar yokedir. Ancak kubbe-i
nilgün kenarlarında kanadil enâğan
ideceli demir parmaklı kenâreler vardır.
Kible kapusu gazet musannadır. Ut-be-i
ilyasi üzre tarihi budur. . . .

S. 203.

ve tapra sofasında altı aded süten-u ibret
nemum üzre bes aded kubbelerdir kim
her biri kubbe-i iflâkié mümasildir.

BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ

REKTÖRLÜK

ve haremî beyaz mermer ile mefrûs bir
kâr mermer nakûş rehâmîdir. Etrafında
amud mentehalar üzere kubbeler ile arasta
ve medrese-i alimân hücreleri ile pîrESTE-
olmuş harem dil kuşâdır ama bu cami-i
nûr şehrin içinden ceryan eden nehri....
kenarında bir düz çemenzâr ve lalezâr
yerde vâki olup cümle imareti ve medrese
ve mektebi ve han ve hamam ve gayri
asar binaları cümle Osman Şahin hayrat-
hasenatları olup ^{asar} sînâpa binaları rasas-ı
has nilgün ile mestur bir asar-ı mamurdur.)
Lâkin şehir kenarında olmak ile cemaatten
garibdir ama Badelâr şehrin Cemi-i
erbab dühkâm ve cümle erbab-ı maarifan
ve aşkan-ı sadıkanları kerve kerve bu
camiin etrafında olan deristan-ı

BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ

REKTÖRLÜK

sebzezârlaren saflarındaki çemenzâr
yerlerde oturub çok çok olub cümle
ahbab-ı zevk ve sevk iderler. Zira
şehrin bir teferrüçgâh yeri budur
kim bir müferruh ve havadar ve
mesiregâh zemîn tâlezzâr da vâhi
olmuşdur. Hakka ki Koca Osman
Şah al-Osman neslinden olub bir
sahib-i tab-ı keremkâr olduğı
bu cami tayratlarından ma'lûmdur.

vezir

"Kara Mustafa paşa'nın oğlu. Kanuni'nin
kemsire Zadesi Osman Şah.

Osman Şah, Trikkala

"Orlandos" ölçüler açısından uyum vardır. Bayutlar büyük tür. Yunanistan'daki
(1929) camilerin en gösterişlisidir.

Demirgöl çeviridi 16.12.1976 Dış revak çökmüştür. İzleri var.

- ✓ Revakın kubbeli beş, sütunlar altı adet. İkisi mevcuttur. Başlıkları
lön da var bu iki sütunun. Başlıklar üzerinde kurmuş beyaz ve yaldız
izleri görülmüyor.
- ✓ Son cemaat sehisi zeminden 0.80 m. yükseklikte.
- ✓ Caminin tek kapısı mermerdir. Yeşil ve beyaz kemer. Stalaktitli.
- ✓ Kubbe çapı 18.00 metre. Yerdem yüksekliği kubbenin 22.50 m.
- ✓ Dört kemer, pendentif. Kubbe kabuğu tek. Şehizgen karnal. Şehiz
- ✓ kubbe penceresi. Köşelerde içer tarafında kemer var.
- ✓ Beden duvarları 1.65 m. yukarıda 1.35 m.
- ✓ Üç sıra pencere (batıda /sey/ tek sıra) Söveler mermer.
- ✓ Mihrab renkli, geniş, yüksek bordür. Mermer minber. Şebekeli, keita-
beler var.
- ✓ Arkada, 3 m. yükseklikte mahfil. Mermer sütunlara biniyor. İki sütun
mevcut. Çifte merdiven duvar içinde.
- ✓ Dış duvarlar düzgün taş ve tuğla. Taş yeşile çabıyor. Bazıları 1.50 m.
- ✓ uzun boyunca. Tuğla üç sıra. Çati kurşun kaplı. Sanauluk olarak
kullanılıyor.
- ✓ Minare yarı yıkılmış durumda. Caminin kible tarafında 13.20 m.
mesafede türbe var. Şehizgen, kubbeli.

İslâm Sanatı Trikkala'daki Osman Şah Camisinin mimarisi

Tebliğ. Anastas K. Orlandos

(Tebliğler) →
Atina Akademisi Pratikası, Cilt 4, Sayı 6, Haziran 1929.

plâna göre sağ tarafında minaresi olan bu küçük ibadet yerinin kare bir plâna sahip tek kubbeli bir bina olduğu anlaşılmaktadır.

Anadolu

Nauplion körfezinin içinde olan Nauplion veya Türk idaresi zamanındaki adı ile Anabolu, 1247'de Guillaume de Villehardouin tarafından Bizanslılardan alınmış, XIV. asır sonlarında Venediklilere geçmiş, 1540'da Osmanlılar tarafından feth edilmiştir. 1686-1715'deki Venedik işgalinden sonra Anabolu, 1825'e kadar Osmanlı idaresinde kalmıştır. Evliya Çelebi'nin matbu nüshasında adları gösterilmeyerek yalnız çarşı içinde oldukları, kârgir ve kiremit örtülü kubbeli ve yine kârgir minareli cami'ler oldukları bildirilen iki cami'de hâlen mevcuttur³⁶. Bugün minareleri yok edilmiş olan bu cami'lerden büyüğü müze diğeri ise sinema olarak kullanılmaktadır. Fevkanî olan ilki, hayli değişmiş bulunmakla beraber, plâni, herbir cebhesinde ikişer penceresi bulunan sekiz köşe kasnaklı kubbesi ve dış görünüşü bakımından, alışılmış tiplerden farklı bir eser hâlinde karşımıza çıkmaktadır (Res. 14). Sinema olan diğeri ise dört sütuna dayanan üç kubbeli son cemaat yeri ve tek kubbesi (Res. 13) ile yeni bir hususiyet göstermemektedir³⁷.

Tırhala

I. Bayezid tarafından h. 798 (1395-6)'da feth edilen Tesalya'daki Tırhala (Trikkala) da Evliya Çelebi, sekiz cami' ve sekiz mescid olduğunu kaydeder ve bunlar arasından Osman Şah, Mustafa Paşa, Gazi Turhan Bey, Lala Paşa, Akça, Alaca, Emin Bey cami'lerinin isimlerini bildirir³⁸. Bunlardan Turhan Bey cami'i, çarşı içinde bulunmakta ve cemaati çok olmasına rağmen kiremit örtülü ve eski tarz bir cami'dir. 1927 de Yunan Maarif Vekâletinin emri üzerine Tesalya Yenişehri (Larissa) ile Tırhala'da Prof. N. Bees ile tedkikler yapan F. Babinger, bu cami'in tamamen kaybolduğunu ve ancak çarşı civarında toprak tesviyesi esnasında temellerinin gözüktüğünü yazmaktadır³⁹. Buna

³⁶ Evliya Çelebi VIII, s. 364 v.d.

³⁷ E. R. Friedrichsthal, *Reise in den südlichen Theilen von Neu Griechenland*, Leipzig 1838, s. 56 da, 1834 de, yani Yunan idaresi başladıktan sonra da buradaki hamamlardan ikisinin faal vaziyette olduklarını yazmakta ve çarşı civarında olanında yıkıldığını bildirmektedir.

³⁸ Evliya Çelebi, VIII, s. 203 v.d.

³⁹ F. Babinger, *Moschee und Grabmal des Osmân Schâh zu Trikkala. Ein Werk des Baumelsters Sinân*, Praktika tês Akadēmias Athēnōn, IV (Atina, 1929) s. 15-18.

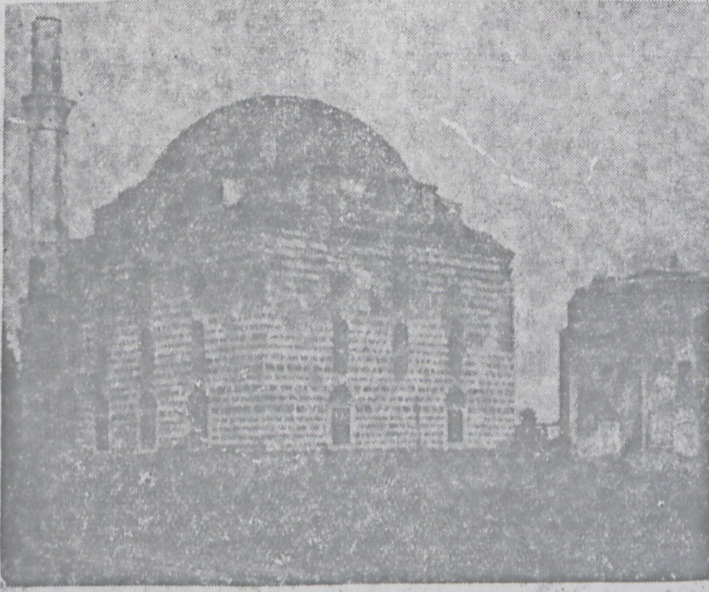
kârşılık, Evliya Çelebi'nin «bir diyarda misli yoktur» diyerek uzun uzadıya güzelliğini mehd ettiği Osman Şah camii, 1927'de son derece harap bir hâlde durmakta idi. *Tezkiretü'l-camiye* de cami'ler bahsinin 79 numarasında adı gösterildiğine göre Mimar Sinan tarafından yapıldığında hiçbir şüphe kalmayan bu cami'in, kible tarafında, İstanbul'daki Hüsrev Paşa türbesini andıran sekiz köşe planlı ve kubbeli bir türbe, hayratın bânisi Mustafa Paşa oğlu, Osman Şah (veya Osman Şah Bey, veya Kara Osman Paşa da denir)'a aittir. Osman Şah h. 975 (1567-68) Tırhala'da vefat etmiş ve bu türbeye gömülmüştür. 1927'de türbe cami'e nisbetle biraz daha iyi vaziyette bulunuyordu. Babinger ve Orlandos tarafından neşredilen birkaç fotoğraf ve röloveden öğrendiğimize göre, bu cami' herbir cephesinde üç sıra pencere olan kübik bir ana mekân ve bunun üstünü örten tek kubbeden ibaretti⁴⁰. Zâten Evliya Çelebi de bu mimari tipi gayet güzel anlatmıştır. Revaklı son cemaat yeri ise tamamen yıkılmıştır. Bazı izlerden Nârda'daki Faik Paşa camii'ndeki gibi bu son cemaat yerini evvelce çepeçevre saran sakıflı bir kısmın daha olduğu anlaşılmaktadır. (Res. 15, 16).

Dimetoka

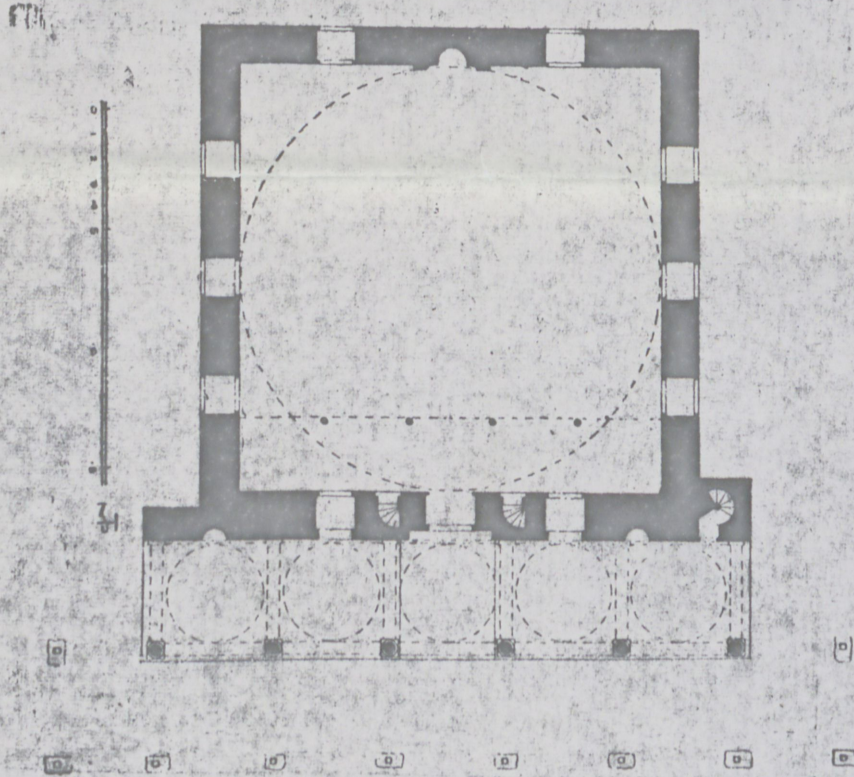
Osmanlılar zamanında Dirseto'ya ve bugün Demotika adını taşıyan Bizans devrinin Didymontikhos'a Türk san'at tarihi için mühim bir cami'e sahib bulunmaktadır. Son zamanlarda E. H. Ayverdi tarafından planı neşredilen bu cami', Doğan Bey'in adını taşımakta ve yan duvardaki bir kitabeden öğrendiğine göre, «iftiharî'l-mühendisîn» İvaz Paşa tarafından h. 825 (1420) de yaptırılmıştır. Bursa'daki Yeşil camii'nde mimarı olan san'atkarın bu eseri, tatbik edilmiş olan plan bakımından çok alaka çekicidir. Üç kubbeli bir son cemaat yerinden sonra esas bina kare bir şekil arz etmekte ve bunun merkezinde dört payeye dayanan bir merkezi kubbe bulunmaktadır. Ana çizgileri bakımından Atina'daki Fethiye camii'ni hatıra getiren bu binanın kubbealtı mekânının etrafını çeviren diğer mekânlardan köşelerdekiler çapraz tönözlerle örtülüdür. Maafesev elimizdeki bilgiler pek mahdud olduğundan mühim bu eserin üzerinde şimdiki hâlde fazla durmamıza imkân yoktur⁴¹.

⁴⁰ Bu camii'nin mimarisi hakkında A. K. Orlandos'un *Architektonikē tou Izmiou Osman Şah'ın Tıkkaton*, adında, *Praktika tes Akadēmias Athēnōn*, IV (1929) s. 319-325, de neşredilmiş resimli ve etraflı bir yazısı vardır. Mimar Sinan'ın Yunan topraklarındaki yegâne eserini teşkil eden bu abidenin bugün ne durumda olduğunu ise tesbit mümkün olmadı.

⁴¹ E. H. Ayverdi, *Fatih devri mimarisi*, İstanbul 1953, s. 476, res. 532; aynı müellif tarafından *Vakıflar Dergisi*'nde neşredilmek üzere bir monografiye de hazırlanmıştır.

Res. 15 — Tırhala, Osman Şah cami'i ve türbesi (*Babinger'den*)

Res. 16 — Osman Şah cami'inin plânu (*Orlandos'den*)

TIRKHALA 1475

قیاسی قیز [۱] قلعه‌سی داغی کسندره وقلوز داغری وارمینه [۲] بورنی و سلا نیك
 خورتاج داغی جمله نمایاندر تابومرتبه ترحاله‌نك ایچ حصارى بالادر (در ستایش اشغی
 شهر ترحاله) جمله ۱۶ محله مسلم و جمله ۸ عدد محله کفره در اما اصلا یهودی محله‌سی
 یوقدر تجارت ایله کلوب کیدر لر اولا ... محله‌سی ... مشهوری برنردر و جمله ایکی
 بیك اوچوز عدد تبحانی و فوقانی کار کیر بنا خاندان رعنا سراپا لعل کون کیرممت
 اورتولی طاش و کرپچ دیوارلی شاهانه شاهنشین و قصر عالی لی باغ و باغچه‌لی غایت واسع
 و آب حیات قیناق صولی مکمل و مکلف و معمور و مزین اولردر (در وصف سرای کبار
 اعیان) جمله عبدالفتاح پاشا سرای و بک سرای و قاضی سرای و حسن اغا سرای و کور
 احور [۳] کتخداسی سرای و زاعم زاده سرای ... مشهور سراپلردر (در عدد جوامع
 های شهزادگان و سائر کبار ذیشان) جمله ... عدد [۴] معبدکاه مسلمین عابداندر اولا
 جمله آ من نسل سلاطین آل عثمان اولان سکز عدد جامع جمعنه کزیده‌سی و مکمل
 و مکلفی (عثمان شاه جامعی) در کم بردیارده مثلی یوقدر الاتیره و مغنیا و بورشه و اسلامبولده
 وار کم کرچه کوچو کدر اما غایت بنای روشن اباد و مزین و معمور و روشن بنا جامع
 دلکشای رعنا ی عبرت نمادر بونده اولان آویزه مصلوبات مرصعه و بونده اولان محراب
 و منبرده کی تصنعلر و بونده اولان شیرین کارلغ و کونا کون تصرفلر [۵] واقع اولمشدر کم
 اهل وصف آنک مدحنده قاصردر الحاسل حسن و لطافتی کان [۶] ظرافتی و صفدن
 خارج و بیان کلک جواهر نثاردن عارج جامع پرانواردر حقا که سلطان سلیمان خان
 جامعن بنا ایدن (قوجه معمار سنان ابن عبدالمنان اغا) بو جامع بیت‌اللهی بنا ایدوب
 وار مقدورن صرف ایدوب اطلس فلکده بویله کار کرلک بر معمار سلف مهندس
 ایتمه مشدر الی انقراض الدوران دائم اوله بو جامع پرانوارک قبه‌مسانی [۷] چار گوشه دیوار
 اوزره واقع اولوب اسلامبولده کویا سلیمیه جامعیدر کم ایچنده اصلا عمود منتهالر یوقدر
 انجق قبه نیلکون کنارلرنده قنادیل چراغان ایده جک دمر پارماقلی کناره‌لر واردر قبه
 قبوسی غایت مصعدر عتبه‌علیاسی اوزره تاریخی بودر ...

[۱] ك : فتر [۲] ب : ارمنه . ك : ارمیه [۳] س ، ك : کور آخور] (میر آخور)
 اولوقده ممکندر (م) [۴] س ، ك : ۲۳ عدد [۵] تصرفلر [۶] ك : کار [۷] ك : . میناسی
 [دیگر نسخه‌لر نقطه‌سزدر معماقیه (مینا) پک یا تیشیق آلیور (م)]

و طشره صوفه‌سنده التی عدد ستون عبرت نمون اوزره بش عدد قباب سرآمد لر ذر کم هربری
 قبه افلا که مائلدر و حریمی بیاض مرمر ایله مفروش بر کار مرمر نقوش رخامدر
 اطرافنده عمود منتهال اوزره قبابلر ایله آراسته و مدرسه علمان حجره لر ایله پراسته اولمش
 حرم دلکشادر اما بوجامع نور شهرک ایچندن جریان ایدن نهر ... کنارنده بر دوز
 چمنزار و لاله‌زار یرده واقع اولوب جمله عمارتی و مدرسه و مکتبی و خان و حمام و غیره
 آثار بنالری جمله عثمان شاهک خیرات حسیناتلری اولوب سراپا آثار بنالری رصاص خاص
 نیلکون ایله مستور بر آثار معموردر لکن شهر کنارنده اولمق ایله جماعتدن غریبدر
 اما بعد العصر شهرک جمیع ارباب دکانی و جمله ارباب معارفان و عاشقان صادقانلری گروه
 گروه بوجامعک اطرافنده اولان درختستان سبزه‌زارلرک صفه‌لرنده کی چمنزار یرلرده
 اوطوروب جوق جوق اولوب جمله احباب ذوق و شوق ایدر لر زیرا شهرک بر تفریح
 گاه یری بودر کم بر مفرح و هوادار و مسیره گاه زمین لاله‌زارده واقع اولمشدر حقا که قوجه
 عثمان شاه آل عثمان نسلندن اولوب بر صاحب طبع کرم‌کاری اولدوغی بوجامع خیراتلرندن
 معلومدر بوشهزاده جوان بخت سلطان بایزید و سلطان سلیم اول و زرا لرندن قره‌مصطفی
 پاشانک جکر گوشه جوان بختیدر کم سلطان سلیمانک همشیره زاده سیدر کم سلیم شاه اولک
 دختر پاکیزه اخترندن وجوده کلوب سلطان سلیماندن اولوجه ایدی حتی سلیم شاه
 سلطان سلیمانی قتل ایدک دیو بوستانجی باشی‌یه تسلیم اندکده بوستانجی باشی شهید اتم
 دیو بر آدمک جنازه سن قیلوب ایوب سلطان جوارنده مقدا مدفون اولان چلبی شهزاده
 مصطفی یاننده اول آدمی دفن ایدر اما بوستانجی باشی دوربین فکر سلیمان شهزاده قله
 باغچه‌سنده بوستانجی صورته قیوب چپا چالدرر تا که سلیم خان مصری فتح ایدوب
 اسلامبوله کلدکده صاحب فراش اولوب دار باقی طرفلری کورندکده « پادشاهم سزدن
 صکره بوتاج و تخت و ریخت و بخت کیمه انتقال ایدرایسه [۱] حالا پادشاهم بلاولد قالبوب
 سلطان قورقود ایله سلطان احمد برادرلر کزه قیدیکز و جکر گوشهک شهزاده آزاده
 صاری [۲] ارسلان سلیمانکزه قیدیکز شمدی صاحب تخت آل عثمان کیم اولور» دیدکلرنده
 « قیزم اولادی شهزاده [۳] داناعثمان شاه مستقل اولسون » دیدکده عثمان شاه مستقل
 پادشاه ایتمکه جمله قوللر قرار ورر لر همان بوستانجی باشی سلیم شاهک حالت نزعنده

[۱] دوغروسی (ایشته) اولمیدر (م) [۲] ک نسخه‌سنده (صاری) کله‌سی یوقدر (م)

[۳] دوغروسی (شهزاده) اولمیدر (م)

S. 5110
12/10/29 54.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΤΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ 1929 : ΤΟΜΟΣ 4^{ΟΣ}

ΤΕΥΧΟΣ 6^{ΟΝ} : ΙΟΥΝΙΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

1929

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 6^{ης} ΙΟΥΝΙΟΥ 1929

ΠΡΟΕΔΡΙΑ Δ. ΑΙΓΙΝΗΤΟΥ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Ὁ Πρόεδρος ἀνακοινεῖ τὸ Προεδρικὸν Διάταγμα τὸ ἐπικυροῦν τὴν ἐκλογὴν τοῦ κ. Γ. Κοσμετάτου ὡς προσέδρου μέλους.

Ὁ Πρόεδρος ἀνακοινεῖ ἐπίσης ὅτι τὰ ἔργα τοῦ κ. Κουρεμένου τὰ ἐκτεθειμένα εἰς τὴν ἐτήσιαν ἐκθεσιν τοῦ Salon des Artistes Français, ἐν Παρισίοις, ἐβραβεύθησαν δι' ἀργυροῦ μεταλλίου.

Ὁ κ. Κ. Κτενᾶς ἀγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ Καρόλου Δέρερετ, μέλους τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων, κοσμήτορος τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς τῆς Λυώνος καὶ ἐπιτίμου διδάκτορος τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, λέγει δὲ τὰ ἑξῆς:

Εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Déréret ἡ Γαλλία ἀπώλεσε τὸν σπουδαιότερόν της ἐρευνητὴν τῆς ἐξελέξεως τῶν σπονδυλωτῶν, ἡ δὲ διεθνὴς Ἐπιστήμη ὄχι μόνον ἓνα τῶν κορυφαίων παλαιοντολόγων, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀκάματον μελετητὴν τῆς Ἱστορίας τῆς Μεσογείου κατὰ τοὺς τελευταίους γεωλογικοὺς αἰῶνας.

Αἱ παλαιοντολογικαὶ ἐρευναι τοῦ Déréret περὶ τῶν σπονδυλωτῶν θὰ παραμείνουν κλασικαί, ὅπως αἱ τοῦ Cuvier καὶ τοῦ Gaudry. Ἀνεζήτησε κυρίως κατὰ τὰς ἐρεῖνας του αὐτὰς τὰ αἷτια, τὰ ὁποῖα προκαλοῦν τὴν διακοπὴν τῆς ἀναπτύξεως ὠρισμένων κλάδων ἐξελέξεως τοῦ ζωϊκοῦ κόσμου καὶ ὑπέδειξε τὴν χρησιμοποίησιν τῶν σπονδυλωτῶν ὡς χαρακτηριστικῶν ἀπολιθωμάτων τῶν διαφόρων βαθμίδων τοῦ Τριτογενοῦς. Γενικωτέραν ἀκόμη σημασίαν ἔχουν αἱ μελέται του αἱ σχετικαί

μέ τον παραλληλισμόν τῶν διαφόρων βαθμίδων τοῦ Τριτογενοῦς καί Τεταρογενοῦ εἰς τήν Νότιον Γαλλίαν, τήν Ἰταλίαν, τήν Ἑλλάδα καί γενικῶς τήν Μεσόγειον. Κατ' ἄνωγον τὸ 1912 ἐδίδαξε σειρὰν μαθημάτων κατ' ἐκλογὴν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν.

Ἡ Ἀκαδημία τῶν Ἀθηνῶν συμμετέχει εἰς τὸ πένθος τῆς Γαλλικῆς Ἐπιστήμης διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ σοφοῦ ἐπιστήμονος, προτείνω δέ, ὅπως ἀποσταλοῦν συλλυπητήρια γράμματα πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων καὶ τὴν Φυσικομαθηματικὴν σχολὴν τῆς Λυῶνος.

Ἡ Ὀλομέλεια ἐγκρίνει τὴν ἀποστολὴν τῶν συλλυπητηρίων γραμμάτων.

ΚΑΤΑΘΕΣΙΣ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Ὁ Πρόεδρος παρουσιάζει τὸν 10^{ον} τόμον τῶν *Annales de l'Observatoire National d'Athènes*, 1929.

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς καταθέτει τὰ πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν ἀποσταλέντα συγγράμματα.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ: Ἡ προϊστορικὴ Μακεδονία, ὑπὸ κ. Α. Κεραμοπούλλου.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ. — Μεταπλασμοὶ ὀνομάτων ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ*, ὑπὸ κ. Σίμου Μενάρδου.

Ὁ κ. Μενάρδος ἐξετάζων ἰδίως τὰ Κυπριακὰ ὀνόματα, διατρίβει κατὰ πρῶτον εἰς τὰς μεταβολὰς τῶν καταλήξεων τῶν φυτῶν (π. χ. ἀρχ. κόνναρος - κονναριά, κρότων κουρτουριά, στύραξ - στερακιά) κατόπιν εἰς τὴν δημιουργίαν ἀφηρημένων θηλυκῶν ἐκ ῥημάτων (κατὰ τὸ μοιράζω - μοῖρα) π. χ. γυρίζω - γύρα, λείχομαι - λείξα, κατόπιν εἰς τὸν σχηματισμὸν εἰς - τὸς ἀρσενικῶν, δηλούντων τὴν ὥραν τοῦ ἔτους κατὰ τὸ ἀρχαῖον τρυγητὸς καὶ τὸ ἐν Κύπρῳ σωθὲν νεατὸς - νιατὸς, π. χ. ἀλωνευτὸς, μέσ στὸν (ἄ) χερομπασιόν, καὶ παραβάλλει τὸ σωθὲν ἀπολυτὸς πρὸς τὸ ταυτόσημον ἀρχαῖον

* Ἀνεκινώθη κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 30 Μαΐου (Πρακτικά, σ. 262).

«βουλυτός». Τέλος αναφέρει ανώμαλά τινα κυπριακά ονόματα π. χ. ὁ ζάχαρις, τὰ ζαχάρια, ἔπερ γενόμενον καὶ ἐξ «ὀνομαστικῆς» τὸ σάχαρι (κατὰ τὰ μέλιτα) εὐρίσκειται παρὰ τῷ Μυρεψῷ Ἡ ἔλη διατριβῇ θά. δημοσιευθῆ εἰς τὴν «*Ἀθηνᾶν*».

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ: *Τίνες οἱ Λικίνιοι οἱ ἀγροῖως κολάζοντες*, ὑπὸ κ. I. Καλιτσουνάκι.

ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ. — Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ τζαμίου Ὀσμὰν Σάχ τῶν Τρικκάλων, ὑπὸ κ. Ἀναστ. Κ. Ὀρλάνδου.

Πρὸ τινων μηνῶν ὁ διακεκριμένος ἰσλαμολόγος καθηγητῆς κ. Franz Babinger ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν ἐνδιαφέρουσαν αὐτοῦ μελέτην¹, καθ' ἣν τὸ παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἀγ. Κωνσταντίνου ἐν Τρικκάλοις τζαμίον εἶναι ἔργον — καὶ δὴ τὸ μόνον ἐπὶ ἐλληνικοῦ ἐδάφους — τοῦ περιφήμου Τούρκου ἀρχιτέκτονος Σινάν², ὃν ὁ Gurlitt θεωρεῖ ὡς ἓνα τῶν μεγίστων ἀρχιτεκτόνων, οὓς ἀνέδειξεν ἡ ἀνθρωπότης. Ἐν τῇ ἀνακοινώσει του ταύτῃ ὁ κ. Babinger ἠσχολήθη λεπτομερῶς περὶ τὴν ἐξακριβωσιν τῆς γενεαλογίας τοῦ κτίτορος τοῦ εἰρημένου τζαμίου Ὀσμὰν Σάχ Μπέη, ἐπαφεθεὶς εἰς εἰδικωτέρους «τὴν καταμέτρησιν καὶ τεχνοῖστορικὴν ἀνάλυσιν τοῦ μνημείου».

Κατὰ τὰς ἐπανειλημμένας ἀπὸ ἐτῶν ἐπισκέψεις μου εἰς Τρίκκαλα τὸ παρὰ τὸν Ἀγ. Κωνσταντίνον τζαμί εἶχε ζωνηρῶς ἐλκύσει τὴν προσοχὴν μου τόσον διὰ τὴν ἀρίστην αὐτοῦ τεχνικὴν ἐκτέλεσιν ὅσον καὶ διὰ τὰς ἐπιτυχεῖς ἀναλογίας καὶ διὰ τὸ μέγεθος τῶν διαστάσεων αὐτοῦ, αἵτινες ὑπερβαίνουσι κατὰ πολὺ τὰς τῶν λοιπῶν ἐπὶ ἐλληνικοῦ ἐδάφους σφζομένων τζαμίων: Ἀθηνῶν, Ναυπλίου, Χαλκίδος, Λαρίσης, Πρεβέζης, Ἄρτης, Ἰωαννίνων κλπ. Τούτου ἕνεκα εἶχον καὶ ἄλλοτε ἐπιχειρήσει, συνεπλήρωσα δ' ἐφέτος μίαν λεπτομερῆ καταμέτρησιν καὶ σχεδιάσιν αὐτοῦ, ἣν παραθέτω ἐνταῦθα, ἵνα ὀλοκληρώσω τὰς περὶ τοῦ ἀξιολόγου τούτου μνημείου εἰδήσεις.

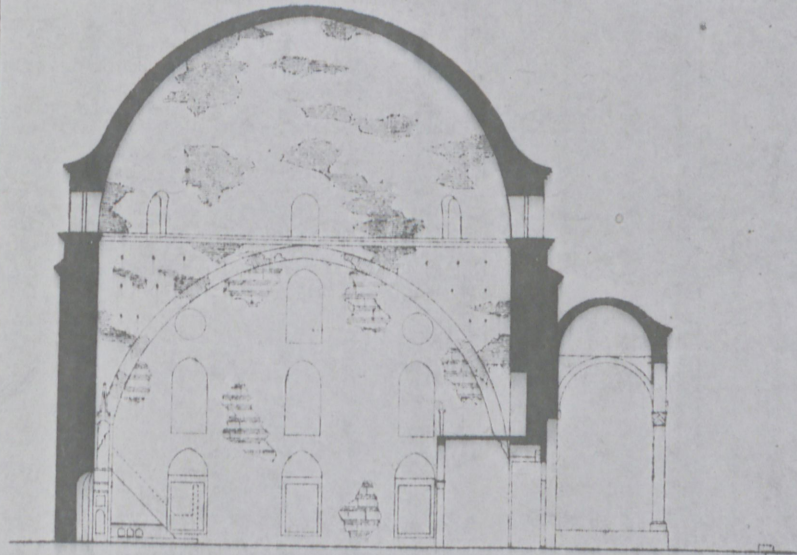
Τὸ τζαμί τοῦ Ὀσμὰν Σάχ ἔχει ἐν κατόψει τὴν ἀπλουστάτην διάταξιν τζαμίων. Ἀποτελεῖται δηλονότι ἐκ μιᾶς τετραγώνου μεγάλης αἰθούσης προσευχῆς (εἰκ. 1), πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς ὁποίας ἐκτείνεται στοά, «ρεβάκ», προσωριζομένη διὰ τοὺς καθυστερήσαντας πιστοὺς, ἀλλὰ κυρίως χάριν διακοσμητικῶν λόγων προστιθεμένη, ἵνα χαρακτηρίσῃ πλουσιώτερον τὴν εἰσοδον. Ὡς δ' ἐκ τῆς παρατιθεμένης κατόψεως

¹ Ὁρα *Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*, 4, 1929, σελ. 15.

² Περὶ τῆς ἐξ Ἑλλήνων γονέων καταγωγῆς τοῦ Σινάν, ὄρα BABINGER. *Encyklopädie des Islam*, 4, σ. 460 καὶ N. BEHN ἐν *Zeitschrift für Geschichte der Architektur*, 8, σ. 163.

Τρικκατα

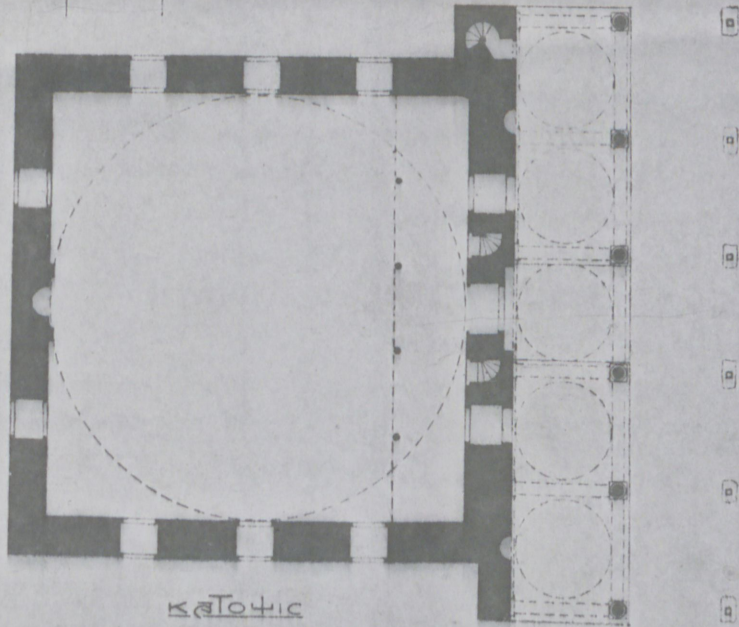
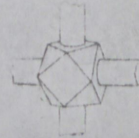
Tzami Osman Cax

Τομή κατά μήκος

ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑΙ
ΚΙΘΝΟΚΡΑΝΟΥ
ΚΑΙ
ΚΙΡΚΑΙΔΗΜΑΤΟΣ

κατοψίς

Είκ. 1. — Κάτοψις, τομή και λεπτομέρειαι τοῦ τζαμίου τῶν Τρικκάλων.

γίνεται δήλον ἡ στοά — καταστραφείσα δυστυχῶς ἐξ ὀλοκλήρου — παρεξετείνεται ἐκατέρωθεν τῆς αἰθούσης, ἕνα καλύψη καὶ τὴν βᾶσιν τοῦ παρὰ τὴν ΝΔ γωνίαν ὑψομένου μιναρῆ (εἰκ. 2). Κατ' ἴσον δέ, χάριν συμμετρίας, μῆκος προεξετείνεται ἡ στοά καὶ πρὸς βορρᾶν, ἔχουσα ὡς βάθος τὸν προεκτεταμένον ἀντιστοίχως δυτικὸν τοῖχον τῆς αἰθούσης. (Εἰκ. 3).

Ἐφέρετο δ' ἡ στοά ἐπὶ 6 μαρμαρίνων κιόνων, ὧν σήμερον ἴστανται κατὰ χώραν μόνον δύο διατηροῦντες καὶ τὰ μετὰ ρομβοειδῶν σχημάτων καὶ ροδάκιων διακεκοσμημένα κιονόκρανά των, (εἰκ. 1) ἐφ' ἧν ζωηρὰ ἀκόμη σφύζονται τὰ ἴχνη ἐρυθροῦ χρώματος καὶ ἐπιχρυσώσεως. Οἱ μετὰ μονολίθων κορμῶν κίονες ὑπεβάσταζον τῇ βοηθείᾳ ἐλαφρῶς τεθλασμένων τόξων πέντε ἐν ἑκατέρωθεν σφαιρικοῦς θόλους, ἐξ ἐκείνων, οἷς οἱ βυζαντινοὶ ἰκονομάζον φουρνικά. Τῶν θόλων τούτων διασώζονται σαρφέστατα ἐπὶ τῶν τοίχων τὰ

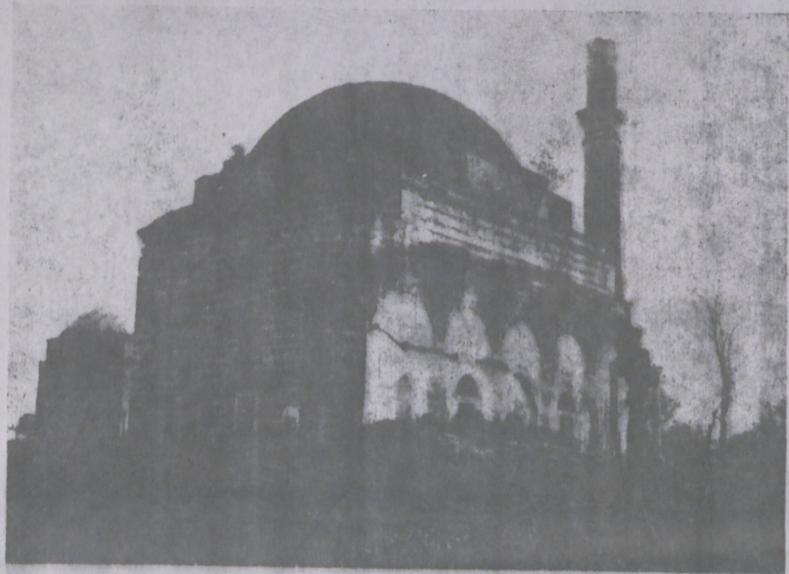
Εἰκ. 2. — Ἀπομὲς τοῦ τζαμίου ἀπὸ ΝΔ.

ἴχνη, διατηροῦνται δὲ καὶ τμήματα διαφυγόντα τὴν πτώσιν, ὥστε καὶ τὸ σχῆμα καὶ αἱ διαστάσεις των νὰ ἐξάγωνται ἀσφαλῶς. Κάτωθεν τῶν θόλων εὐρίσκονται ἐπὶ τῶν τοίχων μικραὶ κόγχαι ἐπέχουσαι θέσιν ἱερῶν διὰ τοὺς ἐν τῇ στοᾷ ἵσταμένους, ὡς καὶ εἰς ἄλλα τζαμιά παρατηρεῖται.

Ἡ στοά εἶχε τὸ δάπεδον αὐτῆς κατὰ 0.80 ὑψηλότερον τοῦ ἐδάφους κατέλειπε δὲ μόνον κατὰ τὸ μέσον μετακίονιον διάσδον, δι' ἧς ἐγένετο ἡ εἰς τὴν αἰθουσαν προσπέλασις. Ταύτης ἡ μία καὶ μόνη θύρα φέρει τόξον χαμηλωμένον μὲ θολίτας πελομορφοῦς μαρμαρίνους, χρώματος ἐναλλάξ πρασίνου καὶ λευκοῦ, περιβαλλόμενον καὶ δι' ὑψηλοτέρου ἀψιδώματος φερομένου ἐπὶ σταλακτιτοφόρων κιλλιδάντων.

Μεγαλειώδης εἶναι ἡ ἐντύπωσις, ἣν ἀποκομίζει τις εἰσερχόμενος εἰς τὴν μεγάλην αἰθουσαν. Πελώριος ἡμισφαιρικός θόλος διαμέτρου 18 ἑλῶν μέτρων αἰωρεῖται

εις ὕψος 22.50 (κλείς) ὑπεράνω τῆς τετραγώνου αἰθούσης στήριζόμενος ἐπὶ τεσσάρων λιθοπλινθοκτίστων ἀψίδων καὶ τεσσάρων μεταξύ αὐτῶν πλινθοκτίστων σφαιρικῶν τριγώνων (λοφίων). Ἄξιον δὲ σημειώσεως εἶναι ὅτι ὁ θόλος οὗτος κατεσκευάσθη, ἐξ ὀλοκλήρου διὰ πλίνθων κατὰ συγκεντρικούς δακτυλίους τεθειμένων, ἤτοι ἄνευ νευρώσεων ἢ διπλῶν τοιχωμάτων καὶ δὴ καὶ ἄνευ ξυλοτύπων, κατὰ τὸ βυζαντινὸν

Εἰκ. 3. — Ἀπομνημονεύματα τοῦ τζαμιὸν ἀπὸ ΒΑ.

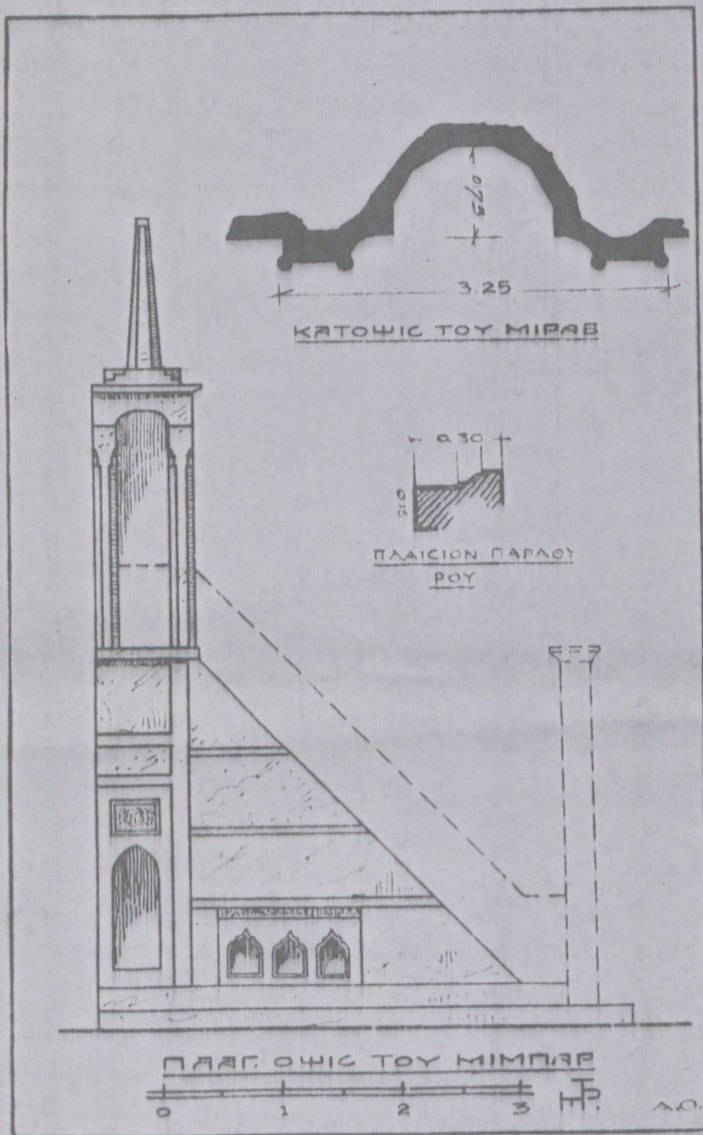
δηλονότι θολοδομικὸν σύστημα. Ἐνδιαφέρουσα ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ ἐντὸς τῶν λοφίων ἐντολίσαις ἠχητικῶν ἀγγείων ὡς καὶ παρὰ βυζαντινοῖς ἐγίνετο.

Ἡ τροῦλλος ἐσωτερικῶς μὲν ἀναπηδᾷ ἀπὸ βεργωτῆς ζώνης, σημειούσης τὰς γεννήσεις του, ἐξωτερικῶς δὲ μορφοῦται εἰς ὀκτάγωνον τύμπανον διατρυπώμενον ὑπὸ ἑνὸς ἐφ' ἑκάστης πλευρᾶς παραθύρου μετὰ διατρήτου διαφράγματος. Εἰς τὰς τέσσαρας δὲ λοξῶς τετμημένας πλευρὰς τοῦ τυμπάνου ἐτέθησαν ἐξωτερικῶς ἀνὰ δύο τοξωταὶ ἀντηρίδες (εἰκ. 3), ἃς καὶ εἰς ἄλλα τζαμιά τῆς Ἑλλάδος εὐρίσκομεν ἐν τῇ αὐτῇ θέσει¹. Ἀνάλογον πρὸς τὴν μεγάλην ὄθησιν, ἣν ἀσκεῖ ὁ θόλος, κατεσκευάσθη καὶ τὸ πάχος τῶν τοίχων τῆς αἰθούσης, ὅπερ κάτω μὲν εἶναι 1.65 ἄνω δὲ 1.35, λόγω μιᾶς ἐσοχῆς, ἣτις μετὰ τῆς ὀκταγώνου διατάξεως τοῦ τυμπάνου συμβάλλει εἰς τὴν ὁμαλὴν καὶ ἀναπαυτικὴν μετάδοσιν ἀπὸ τῆς κυβικῆς βάσεως τοῦ κτηρίου εἰς τὸν ἡμισφαιρικὸν τροῦλλον, ὅστις τὸ καλύπτει.

Οἱ τοῖχοι τῆς αἰθούσης φέρουσι τρεῖς σειρὰς παραθύρων, πλὴν τοῦ δυτικοῦ, ὅστις φέρει μόνον μίαν, τὴν κατωτάτην, ἣς τὰ παράθυρα ἀνοίγουσιν ἐντὸς τῆς στοᾶς.

¹ Τζαμιά Ἰωαννίνων (ΞΥΓΓΟΠΟΥΛΟΣ, Ἡπειρωτ. Χρονικά, 1. σ. 297), Πρεβέζης, κλπ.

Τῆς κατωτάτης ταύτης σειρᾶς τὰ πικράθωρα εἶναι ὀρθογώνια, φέρουσι δ' ὑπεράνω ἀνοιχτὸν ἀνακουφιστικὸν τόξον. Τὰ τετράγωνα ἀνοίγματα περιβάλλονται ὑπὸ μαρ-

Εἰκ. 4. — Ὁριζοντία τομὴ τοῦ μιναρ καὶ πλαγία ὄψις τοῦ μιναρ.

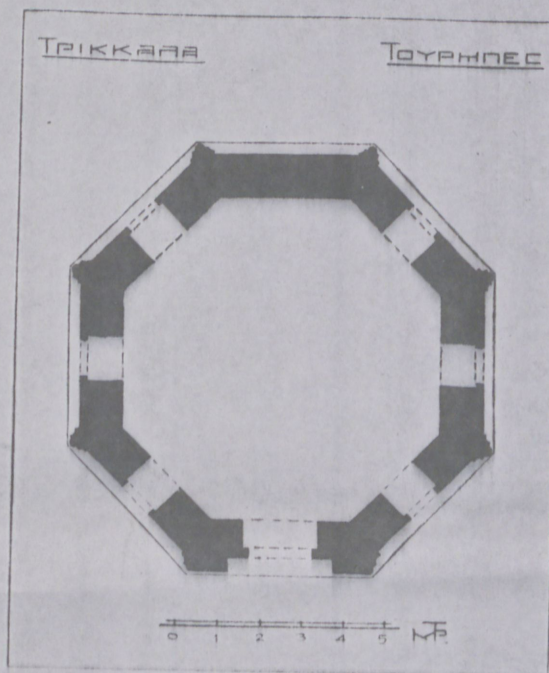
μπρίνου μετὰ λεσβίου κυματίου πλαϊσίου (εἰκ. 4) καὶ κλείονται διὰ σιδηρῶν κιγκλι-
δωμάτων, ὧν τὴν λεπτομέρειαν δεῖκνυε ἡ εἰκὼν 1.

Αἱ δὲ δύο ἀνώτεροι σειραὶ ἀποτελοῦνται ἢ μὲν δευτέρα ἐκ 3 ὀρθογωνίων τοξω-
τῶν πικράθωρων, ἢ δὲ ἀνωτάτη ἐξ ἑνὸς ὀρθογωνίου καὶ δύο κυκλικῶν φεγγιτῶν.

Ἐναντι δὲ τῆς εἰσόδου τῆς αἰθούσης εὐρίσκεται ἡ ὀκτάπλευρος κόγχη τοῦ

«μιράβ» πλασιουμένη δι' ἐγχρώμου πλατέος καὶ ὕψηλοῦ περιθωρίου χάριν ἀξή-
σεως τῆς κλίμακος τῆς κόγχης, ἣτις ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τὰς ἐσωτερικὰς διαστάσεις
τῆς αἰθούσης θὰ ἐφαίνετο μικρά. Δεξιᾷ δὲ τοῦ μιράβ ἴσταται τὸ μαρμαρίνον καὶ δι'
ἀραβουργημάτων καὶ διακοσμητικῶν ἐπιγραφῶν πεποικιλμένον «μιμδάρ» ἦτοι ὁ
ἄμβων, ἀφ' οὗ ἀνεγινώσκοντο ἀποσπάσματα τοῦ κορανίου (εἰκ. 4).

Τέλος κατὰ μῆκος τοῦ δυτικοῦ τοίχου τῆς αἰθούσης ἐξεστίνετο εἰς ὕψος 3.00 μ.

Εἰκ. 5. — Κάτοπις τοῦ τουρμπέ

στενόν τι ξύλινον πάτωμα φερόμενον
ἐπὶ ἰσχνῶν μαρμαρίνων κιόνων
(εἰκ. 1), ὧν σφίζονται εἰσέτι δύο
κορμοί. — Ἦτο δὲ τοῦτο εἶδός τι
γυναικωνίτου, εἰς ὃν ἀνήρχοντο διὰ
δύο ἐκατέρωθεν τῆς εἰσόδου ἐν τῇ
πάχει τοῦ δυτικοῦ τοίχου κατε-
σκευασμένων «κοχλιῶν» ἦτοι ἐλικοει-
δῶν κλιμάκων.

Ἐξαιρετόν εἶναι τὸ ἐφαρμοσθῆν
εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς τοίχους τοῦ
κτιρίου σύστημα τοιχοδομίας, ὅπερ
ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὸ βυζαντινόν
διότι ἀπαρτίζεται ἀπὸ στρώσεις
ὀριζοντίας ἐκ μεγάλων κανονικῶν
πρασίνων λίθων, ὧν τὸ μῆκος φθάνει
μέχρι μῆκους 1.50 μ., μεταξύ τῶν
ὁποίων παρεμβάλλονται τρεῖς σειραὶ

ζωηρῶς ἐρυθρῶν πλίνθων μετὰ παχέων ἀρμῶν ἐξ ἐρυθρωποῦ κονιάματος. Ἡ ἐναλλαγὴ
δὲ τῶν συμπληρωματικῶν αὐτῶν χρωμάτων — πρασίνου καὶ ἐρυθροῦ — παράγει μίαν
ἐξαιρετικῶς εὐχάριστον χρωματικὴν ἁρμονίαν, ἣτις ἐγένετο ἀναμφιδόλως ἐξ ὑπολο-
γισμοῦ ὑπὸ τοῦ πεπειραμένου εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν τόνων ἀνατολίτου ἀρχιτέκτονος.

Ὁ μιναρὸς ἔχων τὴν εἴσοδον τῆς κοχλιωτῆς κλίμακος τοῦ ὑπὸ τὴν στοάν
εἶναι ἡμικατεστραμμένος καὶ δὲν παρουσιάζει τι τὸ ἰδιαιτέρον. Τουναντίον ἰδιαι-
τέρας προσοχῆς ἄξιος τυγχάνει ὁ ὀπισθεν τοῦ τζαμίου καὶ εἰς ἀπόστασιν 13.20
ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς αὐτοῦ πλευρᾶς ἐγειρόμενος κομψὸς «τουρμπές», ἦτοι ὁ τάφος
τῆς οἰκογενείας τοῦ κτήτορος τοῦ τζαμίου. Οὗτος ἔχει ἐν κατόφει σχῆμα κανονικοῦ
ὀκταγώνου (εἰκ. 5) μὲ τονισμένας διὰ βεργίων τὰς γωνίας καὶ πλασιωτὴν ἐμφά-
σιν τῶν κατακορύφων αὐτοῦ παρεῖῶν, ἐφ' ὧν, πλὴν δύο, ἀνοίγονται δύο ἐπάλ-
ληλοι σειραὶ παραθύρων κάτω τετραγώνων καὶ ἄνω τοξωτῶν. Ὡς δὲ τὸ τζαμί οὕτω

καὶ ὁ τουρμπὲς καλύπτεται δι' ἡμισφαιρικοῦ θόλου μολυβδοσκεπάστου. Ποία ἀκριβῶς εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ διάταξις τοῦ τουρμπὲ δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐξακριβώσω, διότι ἦτο κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπισκέψεώς μου κεκλεισμένον χρησιμοποιοῦμενον καὶ αὐτὸς, καθὼς καὶ τὸ τζαμί, ὡς ἀποθήκη χόρτων καὶ σταύλου ζῳῶν!

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΜΗ ΜΕΛΟΥΣ

ΑΝΑΤΟΜΙΚΗ: Περί τῶν καταφυτικῶν πεδίων τῶν μασητηρίων μυῶν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζῳῶν, ὑπὸ κ. Γ. Ἀποστολάκη. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ κ. Γ. Σκλαβοῦνου

K. A. Kc

F. Babinger, Moschee und Grabmal des Dschām Schāh zu Traklaka.
Ein Werk des Baumeisters Sidi. Trakl. Ka., 15-18.